

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

**ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: ОЦІНКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН.**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студент II курсу, групи 210-М

заочної форми навчання

спеціальності 242 Туризм і рекреація

ОП «Міжнародний туризм і
туроперейтинг»

Валерія ІВАНІЙ

Керівник: доц. Брик С.Д.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від “ ____ ” _____ 202 ____ р.

Зав. кафедри _____ д. геогр.н., доцент Король О.Д.

Чернівці 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I: ТЕОРЕТИЧНО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО – РЕКРЕАЦІЙНОЇ	
РІЗНОМАНІТНОСТІ РЕГІОНУ.....	8
1.1. Сутність та поняття туристично-рекреаційної різноманітності регіону. .	8
1.2. Сучасні методичні підходи до оцінювання туристично-рекреаційної різноманітності території	15
1.3. Передумови та чинники формування туристично-рекреаційної різноманітності регіону	22
РОЗДІЛ II: ОЦІНКА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ	
РІЗНОМАНІТНОСТІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	28
2.1. Природні ресурси Чернівецької області як чинник її туристичної привабливості.	28
2.2. Історико-культурний компонент туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області.	36
2.3. Інфраструктура туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області	43
РОЗДІЛ III: АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ	
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	48
3.1. Конкурентоспроможність туристично-рекреаційної сфери Чернівецької області	48
3.2. Рекомендації, щодо посилення конкурентних позицій туристично- рекреаційної сфери Чернівецької області	
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

АНОТАЦІЯ

Мета та завдання дослідження. Аналіз структури, актуального стану і перспектив розвитку туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області.

Об'єктом дослідження є процеси формування туристично-рекреаційної різноманітності в аналізованому регіоні.

Предмет дослідження охоплює теоретико-методичні та прикладні аспекти розвитку і використання туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області.

У ході роботи використовувалися такі **наукові методи**: системний аналіз і синтез, метод порівняння, а також статистичні підходи. Застосування цих методів дало змогу дослідити складові туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області, визначити їхню географію, сучасний стан і перспективи подальшого використання.

Інформаційну базу дослідження складали нормативно-правові акти, які регулюють використання туристичних ресурсів і розвиток туризму в Україні, а також дані Державної служби статистики України. Було залучено статистичні щорічники, інформаційні матеріали Головного управління статистики в Чернівецькій області, Чернівецької обласної державної адміністрації та районних державних адміністрацій. Використано ресурси Управління туризму, рекреації та курортів Чернівецької області, матеріали «Програми розвитку туризму та курортів в Чернівецькій області», наукові публікації та картографічні джерела.

Ключові слова: міжнародні спортивні змагання, спортивний туризм, туристичні потоки, Карпатський регіон, інфраструктура, міжнародний туризм, регіональний розвиток.

ABSTRACT

The aim and objectives of the study. To analyze the structure, current state, and development prospects of tourism and recreational diversity in the Chernivtsi region.

The object of the study is the processes of formation of tourism and recreational diversity in the analyzed region.

The subject of the study covers the theoretical, methodological, and applied aspects of the development and utilization of tourism and recreational diversity in the Chernivtsi region.

In the course of the work, the following scientific methods were used: system analysis and synthesis, the comparative method, as well as statistical approaches. The application of these methods made it possible to investigate the components of tourism and recreational diversity in the Chernivtsi region, and to determine their geography, current state, and prospects for further use.

The information base of the research consisted of regulatory and legal acts governing the use of tourism resources and tourism development in Ukraine, as well as data from the State Statistics Service of Ukraine. Statistical yearbooks and informational materials from the Main Department of Statistics in the Chernivtsi Region, the Chernivtsi Regional State Administration, and district state administrations were utilized. Resources from the Department of Tourism, Recreation, and Resorts of the Chernivtsi Region, materials from the "Program for the Development of Tourism and Resorts in the Chernivtsi Region," scientific publications, and cartographic sources were used.

Keywords: international sports competitions, sports tourism, tourist flows, Carpathian region, infrastructure, international tourism, regional development.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Чернівецька область має широкий спектр туристично-рекреаційних ресурсів і є відомим регіоном для літнього та зимового відпочинку, гірсько-спортивного туризму, масового пізнавально-оздоровчого дозвілля, а також бальнеологічного лікування. Регіон характеризується значним природно-рекреаційним та курортним потенціалом, що суттєво впливає на його соціально-економічний профіль і робить його привабливим для туристів.

Поєднання природно-ресурсного, історико-культурного та соціально-економічного потенціалу створює передумови для формування високої туристично-рекреаційної привабливості області. Разом з тим ефективне використання цього потенціалу потребує комплексного наукового дослідження, оцінки структури й просторової диференціації ресурсів, визначення сучасних тенденцій та можливостей їх сталого розвитку. У цьому контексті аналіз туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області є важливим етапом для планування регіональної туристичної політики, розроблення інвестиційних проектів та формування конкурентоспроможного туристичного продукту, здатного привабити як внутрішніх, так і міжнародних туристів.

Аналіз робіт вітчизняних та зарубіжних науковців (зокрема, М. Д. Бузинського, Ж. І. Бучко, В. Ф. Кифяка, Т. Н. Котенко, О. О. Любіцевої, В. Мацоли, М. Паламарюк, П. В. Романів, Т. Скутар, О. Чубей, В. Г. Явкіна) підтверджує важливість і актуальність дослідження туристично-рекреаційних ресурсів Чернівецької області. Це дослідження охоплює аналіз початкових етапів їх формування, уточнення сучасної історико-культурної спадщини та оцінку перспектив їх подальшого використання і розвитку.

Мета та завдання дослідження. Аналіз структури, актуального стану і перспектив розвитку туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області.

Досягнення цілей дослідження потребує виконання таких **завдань**:

- визначити сутність поняття та структуру туристично-рекреаційного різноманіття регіону;
- вивчити сучасні методичні підходи до оцінки туристично-рекреаційної різноманітності територій;
- окреслити передумови та чинники, що впливають на формування туристично-рекреаційної різноманітності в регіоні;
- проаналізувати природні ресурси регіону як ключовий фактор його туристичної привабливості;
- дослідити історико-культурну складову, яка є важливою частиною туристично-рекреаційної різноманітності регіону;
- оцінити стан інфраструктури як невід'ємного елемента туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області;
- провести аналіз конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери регіону.

Об'єктом дослідження є процеси формування туристично-рекреаційної різноманітності в аналізованому регіоні.

Предмет дослідження охоплює теоретико-методичні та прикладні аспекти розвитку і використання туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області.

У ході роботи використовувалися такі **наукові методи**: системний аналіз і синтез, метод порівняння, а також статистичні підходи. Застосування цих методів дало змогу дослідити складові туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області, визначити їхню географію, сучасний стан і перспективи подальшого використання.

Інформаційну базу дослідження складали нормативно-правові акти, які регулюють використання туристичних ресурсів і розвиток туризму в Україні, а також дані Державної служби статистики України. Було залучено статистичні щорічники, інформаційні матеріали Головного управління статистики в Чернівецькій області, Чернівецької обласної державної

адміністрації та районних державних адміністрацій. Використано ресурси Управління туризму, рекреації та курортів Чернівецької області, матеріали «Програми розвитку туризму та курортів в Чернівецькій області», наукові публікації та картографічні джерела.

Структура роботи. Робота включає 69 сторінки тексту, складається з вступу, 3 розділів, 8 пунктів, висновків, списку використаних джерел, містить 6 таблиць і 12 рисунків та 4 додатків (А, Б, В, Г).

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО – РЕКРЕАЦІЙНОЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ РЕГІОНУ

1.1. Сутність та поняття туристично-рекреаційної різноманітності регіону

Туристично-рекреаційна різноманітність регіону становить складну інтегральну характеристику території, що відображає багатство, багатовимірність, структурність та взаємодоповнюваність різних природних, історико-культурних, соціально-економічних та інфраструктурних компонентів, які забезпечують можливість розвитку багатьох видів туризму і рекреації. Це поняття є одним із ключових у сучасній туристичній географії та наукових підходах до оцінювання туристичного потенціалу територій, адже воно дає змогу не лише описати наявні ресурси, а й охарактеризувати їхню якість, унікальність, доступність та здатність формувати конкурентоспроможний регіональний туристичний продукт.

У науковій традиції туристично-рекреаційна різноманітність розглядається як результат **поєднання різнотипних ресурсів**, які можуть бути використані у туристично-рекреаційній діяльності. Відмінною рисою є те, що різноманітність включає не лише ресурсну складову, а й функціональну — тобто можливість реалізації на території різних видів туризму, організації рекреаційних практик різної інтенсивності, сезонності та цільової спрямованості. У цьому контексті різноманітність є показником не стільки «наявності» ресурсів, як «здатності» території пропонувати широкий спектр туристичних продуктів і забезпечувати стійкий розвиток туристичної сфери.

Зміст поняття *туристично-рекреаційної різноманітності* умовно можна поділити на кілька блоків.

Перший блок — природна різноманітність, що охоплює особливості рельєфу, клімату, гідрографічної мережі, рослинності, тваринного світу,

природних ландшафтів, заповідних територій, геологічних утворень. Природні компоненти визначають спектр можливих туристичних активностей: гірський, водний, екологічний, пригодницький, лікувально-оздоровчий туризм. Чим багатші природні передумови, тим ширшим є спектр потенційних рекреаційних занять.

Другий блок — культурно-історична різноманітність, яка включає об'єкти архітектури, археології, сакральної спадщини, історичні поселення, етнокультурні традиції, нематеріальні елементи спадщини — фольклор, обряди, гастрономічні традиції, мистецькі практики. Саме ця складова робить регіон упізнаваним і унікальним, формує стійкий туристичний бренд і забезпечує можливість розвитку культурного, релігійного, гастрономічного та етнографічного туризму. За умов правильної інтерпретації культурна різноманітність здатна створювати нові види туризму — авторські маршрути, фестивальний, креативний та індустріальний туризм.

Третій блок — соціально-економічні та інфраструктурні передумови різноманітності. Сюди належать рівень розвитку транспортної, сервісної, готельно-ресторанної, інформаційної та рекреаційної інфраструктури; якість послуг; наявність туристичних підприємств і логістичних вузлів; розвиток місцевого бізнесу. Цей вимір визначає реальну «доступність» туристично-рекреаційної різноманітності для туриста. Відомо, що навіть за значного природного та культурного потенціалу без належної інфраструктури туристична різноманітність знижується через обмежену можливість її практичного використання.

Четвертий блок — функціональна різноманітність, яка відображає структуру туристичних потоків, сезонність, спектр видів туризму та їхню взаємодію, рівень диверсифікації туристичного продукту. Вона демонструє, наскільки збалансовано та ефективно регіон використовує свої ресурси для розвитку різних видів рекреаційної діяльності. Території з високою функціональною різноманітністю здатні мінімізувати сезонні коливання,

створювати комплексні туристичні продукти та задовольняти потреби широкого кола туристів [6].

Узагальнюючи, можна визначити туристично-рекреаційну різноманітність регіону як **інтегровану характеристику території**, що відображає різнотипність її туристичних і рекреаційних ресурсів, багатство культурної та природної спадщини, розвиненість інфраструктури, можливість поєднання різних видів туристичної діяльності та рівень задоволення туристичних потреб. Ця різноманітність є критично важливою для формування конкурентоспроможності регіону на національному та міжнародному туристичних ринках.

У контексті сучасної туристичної географії зростає значення **унікальності** туристично-рекреаційних ресурсів, їхньої здатності формувати нові туристичні практики, залучати інвестиції та забезпечувати сталість розвитку регіону. Різноманітність як категорія виступає своєрідним індикатором рівня використання туристичного потенціалу, оскільки дозволяє оцінити не лише кількісні, а й якісні параметри туристичної сфери. У багатьох випадках саме різноманітність, а не обсяг ресурсів, стає визначальною у конкурентній боротьбі між регіонами (Табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Туристично-рекреаційна різноманітність

Туристично-рекреаційна різноманітність		
<i>Природна різноманітність</i>	<i>Культурно-історична різноманітність</i>	<i>Функціональна різноманітність</i>
- ландшафти	- архітектура	- види туризму
- клімат	- традиції	- сезонність
- гідрографія	- нематеріальна спадщина	- структура потоків
- біота	- етнокультура	- туристичний продукт

- ПЗФ		- маршрути та активності
-------	--	--------------------------

Туристично-рекреаційна різноманітність регіону є одним із ключових інтегральних показників, що визначає рівень його туристичного потенціалу, привабливості та можливостей для формування комплексного туристичного продукту. Це багатогранне поняття, яке відображає структурну складність, унікальність природних, культурних, соціально-економічних ресурсів, а також різноманіття форм туристичної діяльності, що можуть бути реалізовані на певній території. Саме різноманітність визначає конкурентні переваги регіону у національному та міжнародному туристичному просторі [17].

Під туристично-рекреаційною різноманітністю регіону розуміють сукупність різнотипних ресурсів, умов та можливостей для здійснення рекреаційної та туристичної діяльності, які здатні задовольняти потреби різних категорій населення. Це поняття об'єднує природні, культурно-історичні, соціально-економічні та функціональні аспекти, які взаємопов'язані між собою й утворюють цілісну систему, що забезпечує існування та розвиток туристичної галузі (Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Фактори формування туристично-рекреаційної різноманітності регіону

<i>Зовнішні чинники</i>	<i>Внутрішні чинники</i>
- глобальні туристичні тренди	- природні умови
- економічні умови країни	- культурна спадщина
- державна політика у сфері ТРС	- інфраструктура
- міжнародна мобільність	- інвестиційний клімат
- демографічні зміни	- кадровий потенціал

Туристично-рекреаційна різноманітність охоплює широкий спектр характеристик території: від ландшафтної та кліматичної мозаїчності до

багатогранності культурної спадщини, рівня інфраструктурної оснащеності та можливості розвитку різних видів туризму. Чим складнішою і багатшою є ця сукупність, тим більш розвинутою може бути туристична система регіону та його економічна стійкість[13].

Сутність туристично-рекреаційної різноманітності полягає у комплексності та багатофункціональності ресурсів, що знаходяться на території регіону. Вона проявляється у поєднанні природних умов, історико-культурних надбань, туристичної інфраструктури та організаційно-економічних можливостей (Рис. 1.1).

Рис. 1.1 Компоненти туристично-рекреаційної різноманітності території

Природна складова різноманітності

Природні ресурси є фундаментальною основою туристично-рекреаційної різноманітності. До них належать:

- ландшафтне різноманіття (гори, рівнини, долини, каньйони, ліси);
- кліматичні умови, сприятливі для сезонної та всесезонної рекреації;
- гідрографічні ресурси (річки, озера, водоспади);

- унікальні природні явища (заповідні території, геологічні формування);
- мінеральні води та лікувальні грязі.

Така природна база формує потенціал для розвитку різних видів туризму: екологічного, гірського, водного, пригодницького, зимового спорту, оздоровчого та санаторно-курортного [4].

Культурно-історична складова різноманітності

Цей аспект включає матеріальну та нематеріальну культурну спадщину:

- історико-архітектурні пам'ятки;
- релігійні центри та сакральні споруди;
- музеї, культурні установи, етнографічні об'єкти;
- традиції, народні ремесла, обряди, гастрономічна спадщина;
- пам'ятні місця і подієву спадщину.

Культурно-історичні ресурси забезпечують можливості для розвитку культурно-пізнавального, екскурсійного, релігійного, подієвого та етнографічного туризму. Сутність цього компоненту полягає в утворенні автентичних туристичних продуктів, які формують унікальний регіональний бренд [14].

Соціально-економічна складова різноманітності

Ця складова відображає рівень розвитку туристичної інфраструктури та сервісу:

- мережа закладів розміщення (готелі, бази відпочинку, агросадиби);
- заклади харчування та гастрономічні локації;
- транспортна доступність і якість доріг;
- наявність туристичних інформаційних центрів;
- рекреаційні, розважальні та спортивні об'єкти.

Соціально-економічна різноманітність визначає можливість приймати туристів різних категорій — від бюджетних до преміальних — та забезпечує якісний рівень туристичного обслуговування [8].

Функціональний аспект полягає в різноманітті видів туризму, які можливі до реалізації на території регіону, зокрема:

- культурний та пізнавальний туризм;
- лікувально-оздоровчий і санаторно-курортний;
- спортивно-оздоровчий та активний;
- екологічний та природно-пізнавальний;
- пригодницький та екстремальний;
- гастрономічний та винний;
- релігійний та паломницький;
- сільський, агротуризм;
- подієвий і фестивальний туризм.

Чим ширший спектр доступних видів туризму, тим більш конкурентоспроможним і привабливим є регіон.

Туристично-рекреаційна різноманітність є чинником:

- формування туристичного іміджу регіону;
- підвищення його конкурентоспроможності;
- розширення спектра туристичних продуктів;
- забезпечення цілорічного функціонування туристичної сфери;
- залучення різних туристичних сегментів;
- посилення інвестиційної привабливості;
- створення нових робочих місць та стимулювання економічного розвитку.

Регіони з високим рівнем різноманітності є більш стійкими до сезонності, економічних коливань та змін туристичних трендів [2].

Отже, туристично-рекреаційна різноманітність регіону — це комплексне, багатовимірне явище, що поєднує природні, культурні, соціально-економічні та функціональні компоненти туристичної сфери.

Сутність цього поняття полягає у здатності регіону пропонувати широкий спектр умов і можливостей для різних форм туристичної діяльності, забезпечуючи сталий розвиток у соціально-економічному та культурному

вимірах. Висока різноманітність ресурсів формує передумови для створення унікальних туристичних продуктів, підвищення якості обслуговування та зміцнення позицій регіону на туристичному ринку[6].

1.2. Сучасні методичні підходи до оцінювання туристично-рекреаційної різноманітності території

Для забезпечення успішного розвитку сфери туризму та рекреації одним із ключових завдань є оцінка туристично-рекреаційної різноманітності конкретної території. Аналіз ресурсного забезпечення відіграє важливу роль у плануванні туристичної галузі, оскільки саме об'єктивна оцінка і подальше стратегічне планування мають слугувати основою не лише для подальшого розвитку туризму, але й для таких важливих аспектів, як залучення інвестицій. Ефективна система оцінювання стає важливим підґрунтям для створення цільових програм розвитку туристичної індустрії, а також раціонального використання наявних туристично-рекреаційних ресурсів.

Таким чином, оцінка туристично-рекреаційної різноманітності території є одним із ключових механізмів управління розвитком туризму.

Сучасні методичні підходи до оцінювання туристично-рекреаційної різноманітності територій наразі не мають єдиних стандартів чи уніфікованих методик. Однак проблема оцінювання цих ресурсів вперше стала актуальною ще в 60-х роках минулого століття. За цей час вона привернула увагу багатьох дослідників як у зарубіжній, так і у вітчизняній науці [16].

Питання аналізу туристично-рекреаційних ресурсів активно розроблялися вже в другій половині 60-х років у працях представників радянської та румунської шкіл рекреаційної географії. Саме тоді були здійснені перші теоретичні спроби створення методики комплексної або інтегральної оцінки туристично-рекреаційних ресурсів територій. Цей

напрямок дослідження розвивали такі науковці, як І. Сандру, Ю. О. Веденін та М. М. Мирошніченко.

Останніми роками методологія оцінювання туристичних ресурсів туризму значно вдосконалилася завдяки інструментам, які розробив професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка О. О. Бейдик. Його робота включала інтегральну оцінку природних та антропогенних ресурсів України, на основі чого було створено ресурсно-рекреаційний рейтинг регіонів країни [18].

Запропонований київськими науковцями методичний підхід до оцінки туристичних ресурсів вважається багатьма сучасними фахівцями найбільш оптимальним завдяки його структурованості, доступності для розуміння та можливості практичного застосування в рамках розвитку туризму. На сьогодні певні науковці вже здійснили оцінку туристично-рекреаційної різноманітності окремих регіонів України. Окрім традиційних оціночних критеріїв, що включають кількісні та якісні параметри складових туристично-рекреаційна різноманітність, до уваги почали брати й інші фактори, серед яких різноманітність ландшафтів, їх пейзажно-естетична привабливість, а також інтенсивність функціонування міжміських і приміських зв'язків, автобусні маршрути, щільність та важливість архітектурних, археологічних та історичних пам'яток, наявність спортивних об'єктів, їхні типи й пропускну здатність, кількість санаторно-профілактичних установ, готелів та закладів культури, а також різноманіття туристичних маршрутів — усе це є ключовими елементами при аналізі туристичних ресурсів. Останнім десятиліттям усе частіше в таких дослідженнях застосовуються GIS-технології. Вони дозволяють не лише картографічно демонструвати результати оцінки, а й значно автоматизувати сам процес. Зазвичай оцінювання туристично-рекреаційної різноманітності проводиться в кілька етапів [8].

Перший етап передбачає формалізацію цілей оцінювання. Ці цілі можуть включати такі завдання, як попереднє вивчення, планування,

розробка програм та моделей розвитку туризму, оптимізація туристичної бізнес-системи в певному регіоні, визначення інвестиційно привабливих територій у сфері відпочинку й туризму, створення кадастру рекреаційних ресурсів, аналіз придатності районів для туристичного використання, а також оцінка потенціалу майбутньої економічної та соціальної інтеграції районів у галузі туризму.

На другому етапі визначаються чіткі межі об'єкта оцінки. У регіональних географічних дослідженнях основну увагу зазвичай приділяють геосистемам. Важливою задачею цього етапу є обґрунтований поділ території на окремі операційні територіальні одиниці (ОТО), які виділяються відповідно до мети дослідження та особливостей конкретної геосистеми. ОТО слугують базовими елементами географічного аналізу, дозволяючи проводити дослідження неоднорідностей у структурі географічних систем. У роботах економічного характеру для оцінки туристично-рекреаційної різноманітності об'єктами найчастіше виступають адміністративно-територіальні одиниці [11].

Третій етап зосереджується на визначенні суб'єкта оцінювання, з позицій якого буде виконано аналіз об'єкта. Найчастіше суб'єктами оцінювання туристично-рекреаційної різноманітності території виступають регіони як економічні системи, організатори туристично-рекреаційної діяльності, види чи типи туристично-рекреаційних заходів, а також окремі категорії туристів (рекреантів).

На четвертому етапі визначаються показники, необхідні для оцінки об'єкта. Це чинники та умови, які мають суттєве значення для порівняльної характеристики об'єкта, залежно від поставленої мети оцінки. Як правило, перелік цих показників формується на основі аналізу конкретної проблеми та суб'єктивних міркувань дослідника.

П'ятий етап передбачає збір необхідної інформації для проведення оцінки.

Шостий етап передбачає уніфікацію показників оцінки через приведення їх до однієї системи вимірювання. Для цього зазвичай використовують такі інструменти, як оціночні шкали, методи нормування, ранжування та інші подібні підходи.

На сьомому етапі розробляється метод об'єднання отриманих оціночних показників у часткові або інтегральні індикатори рекреаційно-туристичної різноманітності території. Це дозволяє отримати узагальнені результати оцінки [23].

Восьмий етап включає перевірку достовірності отриманих результатів і, за потреби, їх корегування з метою забезпечення точності оцінок. На завершальному, дев'ятому етапі, проводиться інтерпретація результатів, що були отримані в процесі оцінювання території.

Останнім часом науковці все частіше використовують метод бальної оцінки для дослідження туристично-рекреаційної різноманітності територій. У рамках цієї методики здійснюється розрахунок показників за 5-бальною шкалою, що дозволяє оцінити ресурсний потенціал кожного регіону України. Інтегральний бал природного блоку адміністративно-територіальних одиниць формується шляхом підсумовування оцінок окремих складових — спелеологічних, орографічних, кліматичних, гідрографічних, рослинних та тваринних ресурсів. Для проведення оцінювання використовувалася шкала з діапазоном від 1 до 5 балів. Під час оцінки кожного з обраних видів ресурсів ураховувалися їхні специфічні особливості. Зокрема, орографічні ресурси аналізували на основі якісних характеристик рельєфу території, звертаючи увагу на найбільш відомі гірські вершини, розташовані в межах тієї чи іншої області. Крім того, було проведено оцінювання й інших ресурсів регіонів, таких як спелеологічні, кліматичні, гідрографічні, рослинні та тваринні [10].

Оцінювання туристично-рекреаційної різноманітності території є важливим етапом аналізу її туристичного потенціалу та формування ефективної стратегії розвитку. Сучасні методичні підходи ґрунтуються на комплексному дослідженні природних, культурно-історичних, соціально-

економічних та функціональних характеристик місцевості, що визначають різноманіття можливих форм туризму та рекреації. Методики оцінювання можуть суттєво відрізнятися за ступенем деталізації, об'єктивністю, кількістю використовуваних показників, масштабом територіального аналізу та рівнем залучення геоінформаційних технологій.

У науковій практиці використовують три основні групи методів: **якісні, кількісні та комплексні**. Кожна з них має власні інструменти, переваги та обмеження. Якісні методи застосовують для попередньої характеристики ресурсної бази, визначення типів туристичних ресурсів та формування загальної оцінки території. Кількісні — базуються на розрахунку показників, індексів і бальних оцінок, що дозволяє отримати об'єктивніші результати. Комплексні методи поєднують кілька підходів одночасно та відзначаються найвищим ступенем аналітичності.

Важливе місце в сучасних дослідженнях займають **ГІС-методи**, які забезпечують просторову візуалізацію туристичних ресурсів, побудову карт туристично-рекреаційного потенціалу, аналіз щільності об'єктів, транспортної доступності, ландшафтної різноманітності. ГІС-інструменти стали ключовими для оцінювання територій зі складною структурою ресурсів, оскільки дозволяють інтегрувати велику кількість просторових даних.

Серед кількісних методів особливе місце посідають **індексний підхід, методи багатовимірної статистики** (кластерний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонент), а також **бальна оцінка ресурсів**. Вони дозволяють визначати рівень різноманітності, ступінь диференціації територій, виявляти структурні відмінності між районами та формувати рейтинги [9].

Методи експертного оцінювання та соціологічні опитування залишаються актуальними для аналізу ресурсів, які важко піддаються кількісному вимірюванню — наприклад, естетична привабливість

ландшафтів, унікальність культурних об'єктів, а також зручність та комфортність туристичного середовища (Табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація сучасних методів оцінювання туристично-рекреаційної різноманітності території

<i>Група методів</i>	<i>Метод</i>	<i>Суть методу</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
<i>Якісні</i>	Описово-типологічний	Визначення типів ресурсів, характеристика їх властивостей, унікальності, стану	Простота застосування, можливість використання на початкових етапах аналізу	Суб'єктивність, низька точність
	Експертний	Оцінка ресурсів фахівцями відповідної галузі	Врахування професійних знань, можливість аналізу складних характеристик	Залежність від компетентності експертів
	Соціологічні опитування	Вивчення думки туристів і місцевого населення	Відображення реального попиту й сприйняття ресурсу	Висока трудомісткість збору даних
<i>Кількісні</i>	Бальна оцінка	Присвоєння кожному типу ресурсу певної кількості балів	Чіткість, простота порівняння територій	Суб'єктивність вибору ваг і критеріїв

	Індексні методи	Розрахунок інтегральних показників різноманітності (індекс Шеннона, Сімпсона)	Об'єктивність, можливість математичного порівняння	Вимагають наявності великого масиву даних
	Статистичні методи (кластерний, факторний аналіз)	Виявлення закономірностей, груп ресурсів, територіальної диференціації	Глибокий аналіз, висока точність	Складність методики, потреба у спеціалізованому програмному забезпеченні
Просторово-аналітичні	ГІС - методи	Картографування, аналіз щільності ресурсів, маршрутизація, моделювання доступності	Висока наочність, точність, можливість інтеграції різних даних	Високі вимоги до технічних ресурсів і компетентності
Комплексні	Інтегральні моделі	Поєднання бальних, індексних, статистичних та просторових методів	Найповніший аналіз, об'єктивність	Тривалість та складність розрахунків
	SWOT-аналіз туристично-рекреаційних ресурсів	Оцінка сильних і слабких сторін, можливостей та загроз	Дозволяє оцінити стратегічний потенціал регіону	Невисока точність, переважно аналітичний характер

Систематизація методів дозволяє обирати оптимальний інструментарій залежно від цілей дослідження, масштабу території, доступності даних та необхідної точності результатів. Для комплексного аналізу туристично-рекреаційної різноманітності рекомендується поєднувати декілька груп методів, що забезпечує багатовимірний і об'єктивний підхід до оцінювання туристичного потенціалу регіону [24].

1.3. Передумови та чинники формування туристично-рекреаційної різноманітності регіону

Формування туристично-рекреаційної різноманітності регіону є результатом тривалої взаємодії природних, історико-культурних, соціально-економічних та інфраструктурних факторів. Різноманітність туристично-рекреаційних ресурсів, видів діяльності та можливостей використання території обумовлюється як природними умовами, так і специфікою суспільного розвитку, рівнем освоєння природного середовища, сформованими традиціями і сучасними потребами населення. Передумови та чинники, що визначають різноманітність туристично-рекреаційного простору регіону, можна поділити на кілька взаємопов'язаних груп (Табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Передумови та чинники формування туристично-рекреаційної різноманітності регіону

<i>Природні передумови</i>	<i>Історико-культурні передумови</i>	<i>Соціально-економічні передумови</i>	<i>Демографічні та соціальні чинники</i>	<i>Соціокультурні чинники</i>	<i>Організаційно-управлінські чинники</i>
Географічне положення	Архітектурна спадщина	Рівень розвитку інфраструктури	Етнічний склад	Гостинність населення	Стратегії розвитку туризму
Рельєф	Сакральні	Транспортна	Кадровий	Традиції,	Нормативно-

	пам'ятки	доступність	потенціал	звичаї	правова
Клімат	Музейні та археологічні об'єкти	Інвестиційна активність	Міграційні процеси	Подієва активність	Туристичний маркетинг
Водні ресурси	Етнографічні традиції	Підприємства в туризмі	Рівень освіти	Локальні бренди	Інституційна підтримка
Лісові масиви	Етнографічні традиції	Урбанізація	Соціальна мобільність		Співпраця влади й бізнесу
Природно-заповідний фонд	Нематеріальна культура				
Екологічний стан					

Природно-географічні передумови

Природно-географічна основа є базовим елементом формування туристично-рекреаційної різноманітності. Вона визначає можливості розвитку різних форм природного, активного та оздоровчого туризму.

До ключових передумов належать:

- **Ландшафтна структура території** — поєднання гірських, рівнинних, лісових, річкових та степових комплексів розширює спектр можливостей туристичного використання території.
- **Кліматичні умови** — температурний режим, кількість опадів, тривалість рекреаційних сезонів визначають передумови для розвитку сезонних видів туризму.
- **Водні ресурси** — наявність річок, озер, водосховищ і джерел мінеральних вод сприяє формуванню рекреаційних зон та санаторно-курортної діяльності.
- **Біорізноманіття** — флористичне та фауністичне різноманіття забезпечує умови для екотуризму, спостережень за природою, наукового туризму.

- **Охоронювані природні території** — національні парки, заказники, заповідники та ландшафтні парки формують унікальний природно-туристичний простір.

Ці фактори є фундаментом, який визначає початковий потенціал регіону та його природну привабливість для туристів [14].

Історико-культурні передумови

Історико-культурний компонент формує змістовне наповнення туристично-рекреаційного середовища та забезпечує можливість розвитку культурно-пізнавальних, етнографічних, релігійних і подієвих видів туризму. Серед основних історико-культурних чинників:

- **Історичний розвиток регіону**, що визначає наявність пам'яток архітектури, археологічних комплексів, сакральних споруд, музеїв.
- **Етнокультурні традиції**, які формують унікальні звичаї, ремесла, гастрономічні особливості та автентичні форми культурних практик.
- **Наявність об'єктів нематеріальної культурної спадщини** — традиційні свята, фестивалі, обряди.
- **Багатокультурність регіону**, яка створює культурну мозаїку і різноманіття туристичного продукту.
- **Збереженість історичних кварталів, фортець, архітектурних ансамблів**, що підвищує естетичну привабливість території.

Історико-культурні передумови часто формують унікальність регіону, вирізняючи його серед інших територій.

Соціально-економічні чинники

Соціально-економічні умови визначають можливості ефективного освоєння території та створення сучасної туристичної інфраструктури. Вони охоплюють широкий спектр характеристик, що впливають на розвиток і різноманітність форм туристичної діяльності.

Основні чинники включають:

- **Рівень економічного розвитку регіону**, який визначає обсяги інвестицій у туристичну сферу.

- **Демографічна структура населення**, що впливає на кадрове забезпечення туристичної індустрії.
- **Соціальна активність населення**, формування локальних ініціатив та громадських туристичних проєктів.
- **Трудові ресурси**, рівень професійної підготовки кадрів у сфері туризму та рекреації.
- **Політика місцевих органів влади**, спрямована на розвиток туристичної галузі, підтримку культурних проєктів, охорону пам'яток та природних територій.

Соціально-економічні чинники визначають здатність регіону забезпечувати широкий спектр туристичних послуг та створювати конкурентоспроможний туристичний продукт [16].

Інфраструктурні чинники

Туристична інфраструктура є ключовою умовою для використання ресурсу та формування високого рівня туристично-рекреаційної різноманітності.

До інфраструктурних чинників належать:

- **Транспортна доступність** — наявність автомобільних і залізничних шляхів, авіасполучення, громадського транспорту.
- **Інфраструктура розміщення** — готелі, санаторії, приватні садиби, кемпінги.
- **Заклади харчування, сервісні центри**, об'єкти дозвілля.
- **Туристично-інформаційні центри**, онлайн-платформи, цифрові карти та маршрути.
- **Комунальна інфраструктура** — якість доріг, електропостачання, водопостачання, благоустрій територій.

Розвинена інфраструктура сприяє формуванню нових маршрутів, розширенню туристичної пропозиції та урізноманітненню видів туристичної активності.

Функціонально-організаційні чинники

Функціонально-організаційна складова відповідає за формування туристичного продукту як системи взаємодії ресурсів, підприємств, інститутів та політик [11].

До цієї групи належать:

- **Маркетинг та брендинг регіону**, що формують його імідж та підвищують привабливість.
- **Наявність туристичних кластерів** — об'єднань підприємств і організацій, що працюють у сфері туризму.
- **Розробка туристичних маршрутів, програм, турів**, які визначають практичну доступність та функціональність ресурсів.
- **Регулювання і стандартизація туристичної діяльності.**
- **Міжрегіональна та міжнародна співпраця**, що розширює спектр пропонуванних туристичних продуктів.

Ці чинники спрямовані на ефективне використання наявних ресурсів та підвищення якості туристичних послуг.

Соціально-психологічні та поведінкові чинники

Окрему групу становлять чинники, пов'язані з потребами, інтересами та мотиваціями туристів:

- **Зміна туристичних вподобань** (попит на екотуризм, гастротуризм, оздоровчий відпочинок).
- **Популярність активного способу життя.**
- **Попит на індивідуальні та емоційні враження.**
- **Розвиток цифрових технологій**, що впливають на вибір місця подорожі.

Ці чинники визначають попит на нові форми туристичної діяльності, відповідно стимулюючи формування різноманітності.

Передумови та чинники формування туристично-рекреаційної різноманітності регіону є комплексними та взаємопов'язаними. Природні умови визначають базовий потенціал території, історико-культурні ресурси формують зміст та унікальність, соціально-економічні й інфраструктурні

чинники забезпечують можливість їх ефективного використання, а функціонально-організаційні та поведінкові чинники визначають конкурентоспроможність і адаптацію туристичного продукту до сучасних потреб суспільства [31].

РОЗДІЛ 2: ОЦІНКА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Природні ресурси Чернівецької області як чинник її туристичної привабливості

Чернівецька область є одним із найменших за площею регіонів України, однак її природно-ресурсний потенціал вирізняється надзвичайною різноманітністю. Територія області охоплює як передгірні та гірські райони Українських Карпат, так і лісостепові та степові зони Подільської височини, що зумовлює широкий спектр ландшафтів, кліматичних умов і туристичних можливостей. Природні ресурси формують основу регіонального туристичного потенціалу, виступаючи головним чинником туристичної привабливості Буковини. Така геоморфологічна та ландшафтна мозаїчність спричинила високу концентрацію ресурсів природно-рекреаційного призначення на обмеженій території, що є значною конкурентною перевагою регіону.

Природні ресурси області виконують подвійну функцію:

- конкурентну, що забезпечує позиціонування регіону на національному туристичному ринку;
- функціонально-рекреаційну, яка створює можливості для відпочинку, оздоровлення, активних форм дозвілля та екотуризму.

Природні ресурси Чернівецької області становлять один із ключових елементів формування її туристичного потенціалу, забезпечуючи передумови для розвитку різноманітних видів туризму — від рекреаційного та оздоровчого до пригодницького, екологічного, гірського та сільського. Унікальність регіону обумовлена його географічним положенням, рельєфною строкатістю, кліматичними умовами та багатством природних об'єктів, що формують високу туристично-рекреаційну привабливість території [36].

Географічне положення Чернівецької області є вигідним для розвитку

туризму з кількох причин:

- перехрестя європейських культурних і транспортних шляхів;
- прикордонне розташування з Румунією та Молдовою;
- близькість до Карпатського регіону та інтегрованість у Карпатський туристичний простір;
- зручні транспортні коридори через Чернівці — міжнародний аеропорт, автошляхи М-19, М-21, М-03, залізниця.

Поєднання рівнинних, пагорбистих та гірських територій створює виняткову ландшафтну строкатість, яка є базою для туристично-рекреаційної різноманітності області (Рис.2.1).

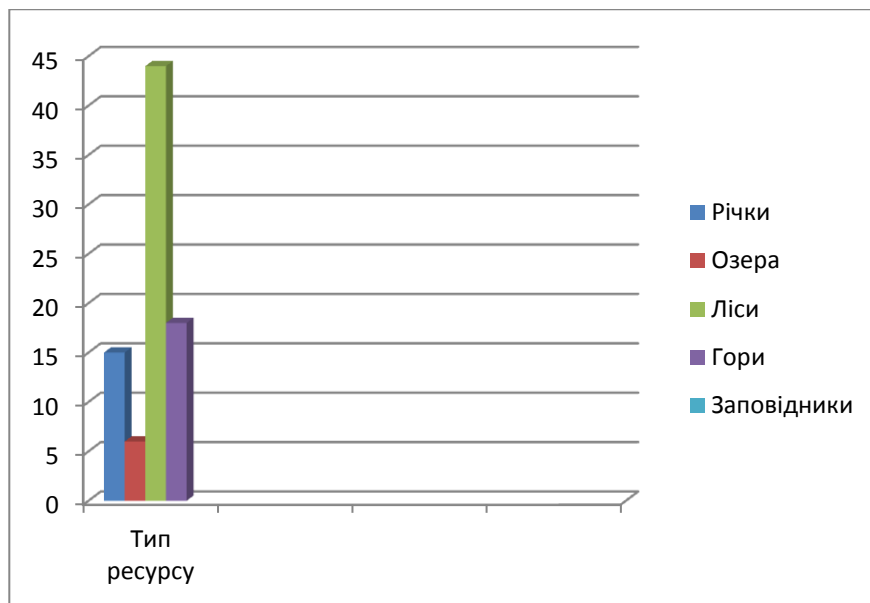

Рис. 2.1 Природні ресурси Чернівецької області

До природних туристично-рекреаційних ресурсів Чернівецької області належать:

- **кліматичні ресурси**

Чернівецької області належить до помірно-континентального з м'якою зимою та теплим літом. Залежно від району та висоти над рівнем моря кліматичні умови варіюють: на рівнинах — тепліші та сухіші, що сприятливо для агротуризму, велосипедних маршрутів, водного туризму; у гірських районах — прохолодніші, з тривалим сніговим покривом, що створює можливості для гірськолижного туризму, зимових видів спорту,

кліматотерапії.

Середньорічна температура становить $+7...+9$ °C, у горах $+4...+6$ °C. Тривалість сонячного сяйва перевищує 1 900 год/рік. Оптимальні кліматичні умови забезпечують високий туристичний комфорт упродовж майже всього року.

- **водні ресурси** — один із найважливіших компонентів рекреаційного потенціалу регіону.

Річки: Дністер — придатний для сплавів, екотурів, рибальства, SUP-бординг; Прут — швидкі течії, мальовничі долини, об'єкти для екстриму; Черемош — популярний серед рафтерів, центр водного екстремального туризму.

Озера та водосховища: Дністровське водосховище; оз. Ломачинецьке; оз. Білка; численні кар'єрні озера з рекреаційним потенціалом.

Водоспади: Смугарські водоспади — найпотужніші каскади Буковини; водоспад на р. Драбівці; Буковинські водоспади на р. Сірет.

Водні ресурси не лише сприяють розвитку відпочинкового туризму, а й формують унікальні ландшафтні комплекси.

- **лісові масиви**, які займають близько третини території області;
- **рельєф**, регіон вирізняється різноманітним рельєфом, який сприяє розвитку численних видів туризму:

Гірські ландшафти (Вижницький район) - частина Покутсько-Буковинських Карпат; висоти до 1 600 м (г. Яровиця, г. Лисиці); вузькі ущелини, глибокі долини, круті схили; сприятливі умови для: гірського туризму, пішохідних походів, парашутизму, ендуро- та веломаршрутів.

Передкарпатські ландшафти (Чернівецький район) - хвилясті височини, плато, передгірні схили; високий ландшафтний комфорт; можливості для панорамного туризму, фототурів, екопросвітницьких маршрутів [25].

Придністровська височина (Дністровський район) - каньйоноподібні долини Дністра та його приток; відомі ландшафтні комплекси: Дністровський каньйон, Черленівські скелі, печери; популярні види туризму:

водний, екологічний, пригодницький, кемпінг, спелеотуризм.

Рельєфні контрасти роблять область особливо привабливою для туристів, які шукають різноманітні природні враження.

- **мінеральні води** та лікувальні грязі, перспективні для розвитку санаторно-курортного туризму.

Чернівецька область має перспективні бальнеологічні ресурси: мінеральні води типу «Нафтуся» (Брусниця); сірководневі та залізисті води (Старі Бросківці, Заволока); лікувальні грязі (Сокиряни, Хотин); чисте гірське повітря з високим вмістом фітонцидів.

У регіоні розвиваються санаторно-курортні комплекси: санаторій «Брусниця» (кардіологія, урологія); санаторій «Сонячний берег» (рекреація на Дністрі).

Лікувально-рекреаційні ресурси становлять вагомий потенціал для оздоровчого та медичного туризму.

- **ландшафтно-естетичні** ресурси, що визначають можливості фототуризму, екологічного та пригодницького туризму.

Буковина відома високим рівнем лісистості: понад 30 % території вкриті лісами, а в гірських районах — понад 50 %. Переважають бук, ялина, сосна, модрина, дуб, що забезпечує можливість для: клімато- та аеротерапії; лікувально-оздоровчого туризму; екологічних маршрутів; фототуризму; грибних та ягідних турів.

Важливою складовою є мережа природоохоронних територій: Національний природний парк «Вижницький»; Черемоський національний природний парк; регіональні ландшафтні парки: «Чернівецький», «Цецино», «Дністровський каньйон»; заказники: «Смугарські водоспади», «Лунківський», «Репужинецький» [50].

Ці об'єкти створюють потужний базис для екотуризму та збереження природної різноманітності (Табл. 2.1)

Після адміністративно-територіальної реформи 2020 року область поділена на три райони: Чернівецький, Дністровський та Вижницький, кожен

з яких має свою специфіку природних умов і туристичну спеціалізацію (Додаток А).

Таблиця 2.1.

Природні ресурси Чернівецької області за районами

<i>Район</i>	<i>Основні природні ресурси</i>	<i>Потенційні види туризму</i>
<i>Чернівецький</i>	Передгірські ландшафти, заказники «Цецино», ліси, джерела мінеральних вод, р. Прут	Екотуризм, агротуризм, велотуризм, оздоровчий, науковий
<i>Дністровський</i>	Дністровський каньйон, водосховища, скелі, печери, степові та лісові ландшафти	Водний туризм, кемпінг, спелеотуризм, рибальство, фототуризм
<i>Вижницький</i>	Карпатські гори, ліси, водоспади, НПП «Вижницький» і «Черемоський», річки Прут і Черемош	Гірський, пригодницький, екстремальний, етнотуризм, зелений, зимовий

Природні ресурси Чернівецького району

Чернівецький район охоплює центральну та південну частини області, включаючи місто Чернівці. Природа цієї території характеризується переважанням передгірних ландшафтів і широкої мережі річкових долин.

Район представлений хвилястими височинами, пагорбами та передгір'ями з висотами до 600 м. Ландшафтну основу формують долини Прута, Серету та Молдови, що надає території мальовничості й забезпечує можливість розвитку рекреації на природних берегах.

Помірно-континентальний клімат з теплим літом і м'якою зимою створює умови для тривалого туристичного сезону [51].

Основними водними об'єктами є річки Прут і Серет. Поблизу Чернівців сформувалися популярні місця літнього відпочинку, а ділянки

Прута придатні для водного туризму та каякінгу.

Лісові масиви Глибоцької та Герцаївської громад представлені буковими, дубовими та грабовими лісами.

Туристична спеціалізація району:

- рекреаційний відпочинок на природі;
- пішохідні прогулянкові маршрути у передгір'ях;
- водний туризм (Прут);
- розвиток зеленого туризму в навколишніх громадах;
- поєднання природного та культурного туризму (місто Чернівці — центр турпотоків) [28].

Природні ресурси Дністровського району

Дністровський район охоплює північну частину області й вирізняється найбільшою концентрацією унікальних геоморфологічних об'єктів. Саме тут розташований Дністровський каньйон, який вважається одним із наймасштабніших у Європі.

Дністровський каньйон. Головний природний бренд району та потужний магніт для туристів. Його глибина місцями сягає 150 м, а протяжність — сотні кілометрів. Каньйон надзвичайно мальовничий і формує основу для розвитку водного, екологічного та пригродницького туризму (Рис.2.2).

Рис. 2.2 Дністровський каньйон

Річка Дністер — ключовий водний об'єкт.

Дністровське водосховище — перспективний ресурс для яхтингу,

рибальства й пляжного відпочинку (Рис.2.3).

Рис. 2.3 Дністровське водосховище

У районі зосереджено численні печери, гроти, скелі та виходи вапняків, які становлять інтерес для геотуризму. Північ області має найбільш теплий та сухий клімат, що сприяє розвитку літнього відпочинку, кемпінгу та водних активностей.

Туристична спеціалізація району:

- водний туризм (сплави, каякінг, SUP-тури);
- каньйонінг і геотуризм;
- рибальський туризм;
- розвиток екотуризму трубіжних зон Дністра;
- організація фестивалів на берегових територіях.

Природні ресурси Вижницького району

Вижницький район є найгірською частиною Чернівецької області й виступає ядром карпатського туризму в регіоні.

Гірський рельєф. Територія включає Покутсько-Буковинські Карпати з висотами до 1375 м. Саме рельєф забезпечує умови для гірськолижного, пішохідного, велосипедного та екстремального туризму.

Вижницький національний природний парк.

Створений для збереження унікальних карпатських екосистем, парк є одним із найбільш відвідуваних природоохоронних об'єктів області. Він пропонує мережу маркованих туристичних стежок, оглядових майданчиків і рекреаційних зон (Рис. 2.4) [49].

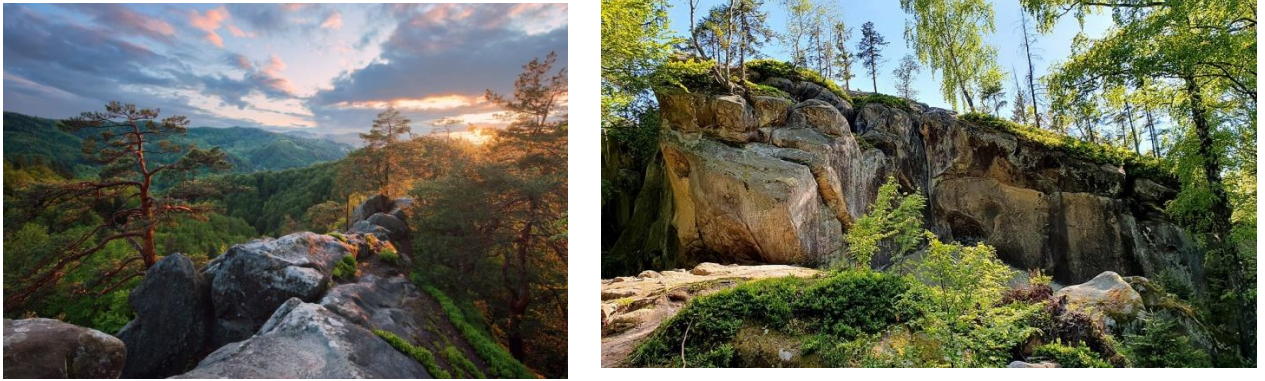

Рис. 2.4 Вижницький національний природний парк

Переважають букові, ялицеві та смерекові ліси, багаті на рідкісні види флори та фауни.

річки: Черемош, Сірет;

водоспади: Смугарівські, Костинецький;

гірські джерела й мікрокліматичні зони.

Туристична спеціалізація району:

- гірськолижний туризм (Мигове, Берегомет);
- рафтинг на Чорному Черемоші;
- трекінгові маршрути Карпатами;
- екотуризм і зелений туризм;
- фототуризм.

Природні ресурси відіграють одну з ключових ролей у розвитку туристичної галузі Чернівецької області. Їх значення проявляється у таких аспектах:

Ландшафтне різноманіття - багатофункціональний туризм.

Однчасна наявність гір, рівнин і каньйонів забезпечує можливість розвитку численних видів туризму.

Унікальність природних об'єктів - конкурентні переваги регіону.

Такі об'єкти, як Дністровський каньйон чи Вижницький НПП, є природними перлинами України.

Оздоровчі та кліматичні ресурси - розвиток санаторно-курортного туризму.

Висока екологічність - зростання попиту на екотуризм.

Завдяки поєднанню різних типологічних природних ресурсів область може формувати цілісний туристичний продукт, орієнтований на різноманітні групи відвідувачів.

Природні ресурси Чернівецької області є багатим та різноманітним базисом для формування регіональної туристичної привабливості. Ландшафтні й кліматичні ресурси, гірські масиви, потужні водні комплекси, унікальні карстові форми, висока лісистість і значна кількість природоохоронних територій створюють передумови для розвитку широкого спектра видів туризму. З урахуванням сучасного адміністративного поділу можна стверджувати, що кожен із районів області має свою специфіку природних ресурсів, що дозволяє формувати унікальні туристичні продукти та конкурентні туристичні кластери (Додаток В)[49].

2.2. Історико-культурний компонент туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області

Чернівецька область посідає особливе місце в культурному просторі України завдяки поєднанню багатовікової історії, унікальної багатонаціональної традиції, густоти об'єктів культурної спадщини та значного впливу європейської урбаністичної культури. Розташована на перехресті українського, молдовського, румунського та центральноєвропейського світів, Буковина впродовж своєї історії була частиною Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Молдавського князівства, Османської імперії, Габсбурзької монархії, Румунського королівства та Радянського Союзу. Кожен із цих періодів залишив численні архітектурні, сакральні, археологічні та етнографічні свідчення, які формують сучасний туристично-рекреаційний потенціал регіону (Рис. 2.5).

Рис.2.5 Історико-культурні ресурси Чернівецької області

Територія області структурована у три райони: Чернівецький, Дністровський та Вижницький, що дозволяє чітко окреслити регіональні культурні кластери: урбаністичний, подністровсько-бессарабський та гуцульсько-карпатський. Кожен із них має свої домінанти розвитку культурно-пізнавального, подієвого, етнографічного, сакрального та музейного туризму.

Історико-культурні ресурси Чернівецького району

Чернівецький район — найбільш урбанізований та туристично розвинений, містить значну частину ключових архітектурних, релігійних та музейних об'єктів області.

Чернівці вважаються «маленьким Віднем» завдяки архітектурній спадщині Австро-Угорської доби [56].

У межах області розташований архітектурний ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, споруджений у 1864–1882 роках, нині відомий як Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Цей унікальний об'єкт 28 червня 2011 року був офіційно занесений до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що є одним із найпрестижніших

світових реєстрів культурного надбання (Рис. 2.6).

Рис. 2.6 Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (ЮНЕСКО)

Будинки-«візитівки» австрійського періоду: Оперний театр, Ратуша, «п'яна» церква, колишні банки та кам'яниці. Сакральна спадщина: понад 30 багатоконфесійних об'єктів — від католицьких костьолів до синагог і православних церков.

Історичний центр Чернівців:

- Ратуша на Центральній площі,
- Театр ім. О. Кобилянської,
- Будинок-корабель,
- Вулиця О. Кобилянської — пішохідна зона, що поєднує історію, ремесла, гастрономію та мистецтво.

Культові споруди столиці Буковини

Культурна палітра Чернівців включає десятки релігійних споруд різних конфесій: православних, греко-католицьких, римо-католицьких, протестантських, юдейських. Особливе значення мають:

- Кафедральний собор Святого Духа,
- Вірменська церква Серця Ісуса,
- колишня Велика хоральна синагога,-
- костел Воздвиження Святого Хреста.

Музеї та культурні інституції Чернівців. До найпопулярніших серед

туристів належать:

- Чернівецький обласний художній музей,
- Красзнавчий музей,
- Музей історії та культури євреїв Буковини,
- Меморіальний музей О. Кобилянської,
- Музей «Буковина» (приватний етнографічний простір).

Музейна інфраструктура створює можливості для освітніх турів, культурних подій та тематичних екскурсій.

Археологічні ресурси:

У районі зафіксовано десятки пам'яток:

- трипільські поселення на Заставнівщині,
- княжий могильник у Реваківцях,
- ранньослов'янські городища,
- кургани Східного Поділля.

Історико-культурні ресурси Дністровського району

Дністровський район відрізняється поліетнічністю, тісним поєднанням української, румунської та молдовської традицій, а також високою концентрацією археологічних пам'яток Подністров'я.

Хотинська фортеця — це видатна пам'ятка оборонної архітектури XIII-XVIII століть, розташована на березі річки Дністер у місті Хотин Чернівецької області. Ця середньовічна цитадель є одним із семи чудес України та символом героїзму українського народу.

Спочатку, в X столітті, князь Володимир Великий збудував тут дерев'яний форт як одне із прикордонних укріплень Київської Русі. Кам'яна фортеця постала пізніше, завдяки зусиллям князя Данила Галицького та його сина Лева у XIII столітті. Свого сучасного вигляду фортеця набула наприкінці XV століття за часів правління молдавського господаря Штефана III. Фортеця є центром проведення міжнародних фестивалів, історичних реконструкцій, кінозйомок та наукових конференцій (Рис. 2.7) [36].

Рис. 2.7 Хотинська фортеця

Дністровське Поділля протягом тисячоліть було транзитним простором між Чорноморським узбережжям і Карпатами. У районі зосереджено понад сотню пам'яток:

- палеолітичні стоянки в околицях Ломачинців і Непоротова,
- поселення трипільської культури біля Кельменців,
- артефакти черняхівської культури,
- кургани скіфського часу,
- слов'янські поселення VI–VII ст.

Створює потенціал для формування навчально-етнографічних маршрутів.

Сакральна та архітектурна спадщина:

Села Дністровського району зберегли низку старовинних храмів:

- дерев'яні церкви XVIII ст. у Сокирянах і Коболчіні,
- храми з молдавськими і подільськими архітектурними мотивами,
- каплиці та придорожні хрести, що є частиною обрядової культури бессарабців.

У районних центрах функціонують краєзнавчі музеї, галереї, бібліотеки, що формують культурний ландшафт регіону.

Етнографічні ресурси та нематеріальна спадщина:

Подністров'я відоме як регіон багатой обрядовості. Серед найбільш цінних елементів:

- традиційні різдвяні і великодні обходи,
- обряди «Макавея», «Спаса», «Громниці»,

- звичаї бессарабців, пов'язані з виноробством і землеробством,
- автентична кухня (плацинди, мамалига, mîțitei),
- місцеві ярмарки, що зберегли структуру XV–XIX ст.

Цей район має перспективу розвитку гастрономічних, етнографічних, сільських та культурно-історичних турів [28].

Історико-культурні ресурси Вижницького району

Вижницький район є серцем Гуцульської Буковини. Це територія із самобутньою етнографічною традицією, великою кількістю дерев'яних храмів, ремісничих центрів та живих обрядів.

Гуцульська спадщина проявляється у: народному різьбярстві, ткацтві та ліжникарстві, ковальстві, виготовленні музичних інструментів, традиційних регіональних строях, житловій архітектурі гірських сіл.

Села Іспас, Розтоки, Виженка, Мигове, Берегомет зберегли традиційні садиби, наземні комори, дерев'яні хати кінця XIX — початку XX ст.

Найважливішими музейними осередками району є:

- Вижницький музей Гуцульського мистецтва і побуту,
- приватні етнографічні колекції майстрів у Вижниці та Виженці,
- виставки при закладах мистецької освіти (зокрема, коледж мистецтв).

Ці ресурси забезпечують розвиток освітньо-культурного та мистецького туризму.

Гуцульська архітектура відзначається використанням дерева, гонтових дахів, багатоярусністю та декоративним різьбленням. Найвідоміші храми району:

- церква в Іспасі (XVIII ст.),
- храм у Розтоках,
- церква у Миговому,
- монастирські комплекси Вашківців.

Ці споруди активно залучають туристів у рамках паломницьких та культурно-історичних маршрутів [37].

Вижницький район є одним із найактивніших у сфері культурних заходів. Серед найбільших подій:

Маланка у Вижній – це назва відомого та масштабного народного карнавалу, який відбувається щороку 14 січня у місті Вашківці (Вижницький район, Чернівецька область). Хоча за християнським календарем свято Маланки припадає на 13 січня, в місті обряди починають саме 14 січня, продовжуючи їх на свято Василя Великого. Ця традиція походить з дохристиянських часів і включає традиційні переодягання у фольклорних персонажів, зокрема «Маланку», Козу (Рис. 2.8).

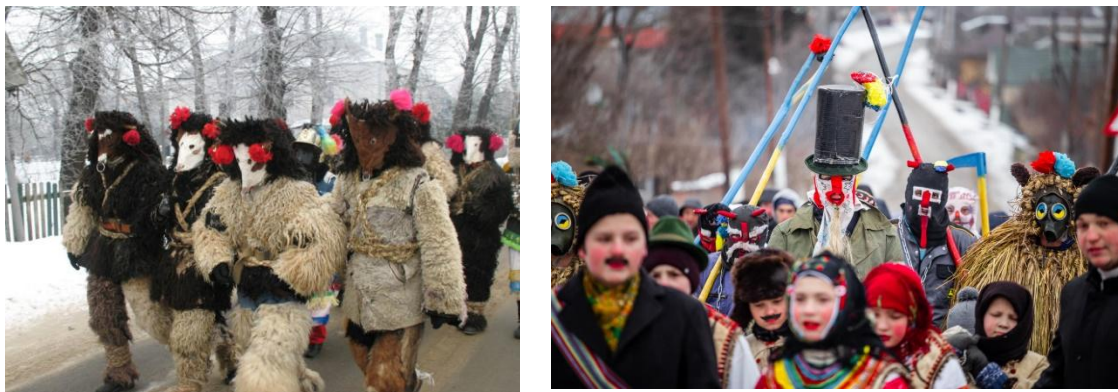

Рис. 2.8 Фестиваль «Маланка» у Вижниці

- фестиваль «Гуцульська каша»,
- мистецькі пленери,
- фестивалі народної музики,
- локальні ярмарки гуцульських ремесел.

Подієві заходи формують сталий туристичний потік протягом року.

Історико-культурні ресурси трьох районів Чернівецької області забезпечують формування різнопрофільних туристичних напрямів:

- культурно-пізнавальний туризм (Чернівці, Хотин),
- сакральний туризм (дерев'яні храми Гуцульщини, старовинні храми Подністров'я),
- етнографічний туризм (Гуцульська Буковина, бессарабські громади),
- музейний та освітній туризм,
- археологічні маршрути,

- подієвий туризм (фестивалі, ярмарки, мистецькі події),
- гастрономічний туризм,

Різноманітність історичних, культурних та природних ресурсів робить область однією з найбільш перспективних для розвитку комплексних туристично-рекреаційних продуктів (Додаток Б,Г) [24].

2.3. Інфраструктура туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області

Туристично-рекреаційна інфраструктура Чернівецької області формує простір, у межах якого функціонують засоби розміщення, транспортні мережі, туристичні маршрути, сервісно-інформаційні центри, об'єкти харчування, культурно-пізнавальні локації та природно-рекреаційні зони. Її розвиток визначається поєднанням вигідного географічного положення області, багатого природно-ресурсного потенціалу й історико-культурної спадщини. Регіон є компактним, але надзвичайно різноманітним, а тому вирізняється високою концентрацією туристичних можливостей на відносно невеликій території.

Сучасна туристична інфраструктура області активно модернізується відповідно до стандартів європейського рівня. Наявність міжнародних транспортних коридорів, близькість до кордонів Румунії та Молдови, розвиток автомобільних шляхів, а також формування туристичних кластерів роблять Чернівецьку область перспективною зоною для туризму. Зростає кількість приватних ініціатив у галузі сільського зеленого туризму, невеликих сімейних готелів, гастрономічних локацій, екскурсійних сервісів і природних рекреаційних комплексів (Рис.2.9) [6].

Рис.2.9 Інфраструктура туристично-рекреаційної різноманітності Чернівецької області

Транспортна інфраструктура:

Основу транспортної доступності регіону визначають автошляхи державного та місцевого значення. Найважливіші магістралі: М-19 (Доманове – Ковель – Чернівці – Теремблече), що з'єднує область з Волинню та Румунією; Н-03 (Житомир – Хмельницький – Чернівці), один з ключових туристичних коридорів; Р-62, Р-63, Р-24 – важливі внутрішні маршрути, що забезпечують доступ до Карпатського регіону, Дністровського каньйону та культурних центрів області.

Автомобільна інфраструктура є однією з найдинамічніших сфер розвитку: відбувається ремонт ділянок, облаштування велосмуг поблизу туристичних зон, реконструкція мостів через Прут і Дністер.

Чернівецький залізничний транспорт забезпечує сполучення з Києвом, Львовом, Одесою, Кам'янцем-Подільським, а також із Румунією через пункт Мамалига – Кишинів. Хоча швидкість руху поїздів обмежена, залізниця залишається популярним видом транспорту серед туристів завдяки доступності та зручності [31].

Планується модернізація вузлових станцій (Чернівці, Ларга, Заставна) та запуск додаткових туристичних маршрутів у сезон.

Міжнародний аеропорт «Чернівці ім. Л. Каденюка» потенційно може стати сильним фактором розвитку туризму. До війни він виконував регулярні рейси, нині проходить модернізацію та готується до відновлення повноцінної роботи. В перспективі планується розширення злітної смуги й відкриття міжнародних рейсів до європейських країн.

Засоби розміщення туристів

На території області функціонує широкий спектр засобів розміщення:

- готелі середнього та високого класу – переважно у Чернівцях;
- туристичні комплекси та спа-готелі – у сільських громадах поблизу Карпат;
- бази відпочинку й кемпінги – уздовж Дністра;
- мотелі та придорожні хаби – при магістралях М-19 та Н-03.

Найбільша концентрація готельного фонду традиційно зосереджена у місті Чернівці, яке виконує роль центру ділового та урбаністичного туризму. Тут працюють готелі класу «4 зірки», апарт-готелі та хостели, що дозволяє обслуговувати різні категорії туристів.

Розвиток сільського туризму — одна з характерних рис області. Найпопулярніші зони: Вижницький та Чернівецький райони – гірська та передгірська рекреація, етнографічний туризм; Дністровський район – агротуризм, рибальські садиби, комплекси біля водосховища; Гостинні садиби буковинських гуцулів – пропонують автентичний побут, традиційну кухню, ремесла. Відзначається зростання приватних ініціатив: поява екодворищ, глемпінгів, кемпінгових зон [18].

У Чернівецькій області функціонує мережа екологічних та краєзнавчих маршрутів:

- Дністровський каньйон – водний туризм, байдаркові маршрути, оглядові майданчики;

- Нацпарк «Вижницький» – піші маршрути, скеля «Соколине Око», узбережжя Черемошу;
- Хотинський геоцентр – ландшафтні маршрути навколо Дністра;
- Карпатські полонини та гірські стежки – маршрути різної складності.

Рекреаційні зони активно облаштовуються навісами, зонами барбекю, оглядовими сходами, лісовими екостежками.

Основні культурно-пізнавальні локації:

- Хотинська фортеця (Дністровський район) — один із ключових символів регіону;
- Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (Чернівці);
- Монастирські комплекси: у Банченах, Марковій Рощі, Вашківцях;
- Етнографічні садиби, музеї гуцульського побуту, творчі майстерні.

Сформовано низку маршрутів: «Шляхами гуцульської культури», «Дністровські кручі», «Чернівці – європейська перлина».

Гастрономічна інфраструктура

Чернівецька область славиться багатонаціональною кухнею, що поєднує українські, румунські, молдавські, єврейські, австрійські та гуцульські традиції. Це сприяє розвитку гастротуризму.

Основні сегменти: традиційні ресторани й корчми – банош, мамалига, плацинди, буковинські сирні страви; кав'ярні та кондитерські Чернівців, що зберігають віденсько-австрійські традиції; виноробні та дегустаційні зали у Дністровському районі; еко-ферми, де туристи можуть спробувати локальну продукцію.

Зростає популярність гастрономічних фестивалів: «Буковинська Маланка», «Смак Буковини», «Дністровські береги».

Інформаційно-туристична інфраструктура

Туристичні інформаційні центри (ТІЦ)

У Чернівцях, Вижниці, Хотині та Сокирянах діють ТІЦи, які забезпечують: консультації туристів; видачу карт і путівників; продаж

сувенірів; організацію екскурсій; популяризацію регіональних туристичних продуктів [25].

Цифрова інфраструктура включає офіційний туристичний портал, мобільні додатки та навігаційні системи QR-кодування пам'яток.

Чернівецька область має значний потенціал розвитку лікувально-оздоровчого туризму: мінеральні води (Сергії, Брусниця, Бояни); санаторії та спа-центри в передгірських районах; бази відпочинку біля річки Прут та Дністра; оздоровчі комплекси з використанням карпатських трав і продуктів бджільництва.

Розвиваються програми велнес-туризму, йога-ретритів, психологічних та фітнес-кемпів.

Торговельно-сувенірна інфраструктура охоплює: сувенірні лавки в історичних центрах; ярмарки й ремісничі ринки; автентичні майстерні (різьблення, ткацтво, вишивка, гончарство); продаж локальних продуктів: меду, сирів, вин, ковбас, трав, чаїв.

Такі локації зосереджені у Чернівцях, Вижниці, Кіцмані та Дністровському районі.

Інфраструктура Чернівецької області сьогодні гостро потребує значних інвестицій та фінансових вкладень. Важливими завданнями є впровадження передового світового досвіду в маркетингу, підвищення якості надання послуг та приведення їх до міжнародних стандартів. Недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, недоліки в діючій законодавчій базі, а також нестабільність економічної та політичної ситуації як в Україні, так і в регіоні загалом значно уповільнюють розвиток однієї з найприбутковіших галузей сучасної економіки. Водночас значний інтерес, який українські й зарубіжні туристи виявляють до Чернівецької області, підкреслює нагальну потребу у просуванні туристичного потенціалу регіону на міжнародному ринку та активному розвитку подієвого туризму [18].

РОЗДІЛ 3: АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Конкурентоспроможність туристично-рекреаційної сфери Чернівецької області

Туристично-рекреаційна сфера Чернівецької області у сучасних умовах характеризується поєднанням значного природно-ресурсного та культурно-історичного потенціалу з формуванням нових підходів до управління та розвитку туристичного середовища. Конкурентоспроможність регіону формується під впливом кількох ключових чинників: географічного положення, якості туристичних ресурсів, рівня розвитку інфраструктури, інвестиційної привабливості, маркетингової діяльності, кадрових можливостей та наявної транспортної доступності (Рис. 3.1).

Рис. 3.1 Структура туристично-рекреаційних ресурсів Чернівецької області

Чернівецька область займає вигідне транскордонне положення, межуючи з Румунією та поблизу Молдови, що створює передумови для активізації міжнародного туризму та розвитку прикордонної співпраці. Ця територія є частиною історико-етнографічних регіонів Буковина та Північна

Бессарабія, що відзначаються унікальністю культурного середовища, етнічним розмаїттям, збереженими традиціями та численними об'єктами спадщини. Такі особливості формують основу для розвитку культурно-пізнавального, етнографічного, фестивального та гастрономічного туризму.

Суттєвою конкурентною перевагою є концентрація значної кількості унікальних пам'яток різних історичних періодів: Хотинська фортеця (Дністровський район) як один із найбільш відвідуваних туристичних об'єктів України; архітектурний комплекс Резиденції митрополитів Буковини і Далмації (об'єкт ЮНЕСКО), численні сакральні споруди, дерев'яні церкви, історичні садиби, музеї та меморіальні місця. Саме культурно-історичні ресурси найчастіше стають мотивом візиту туристів, формуючи позитивний імідж регіону та забезпечуючи конкурентоспроможність в культурному туризмі [16].

Проте конкурентні позиції області значною мірою визначаються станом інфраструктури. Незважаючи на поступовий розвиток, транспортна мережа залишається однією з основних проблем: багато автомобільних доріг потребують ремонту або модернізації, а залізничне сполучення має обмежену пропускну здатність. Це зменшує можливості формування якісних туристичних маршрутів та стримує збільшення туристичного потоку. Існує також потреба у розширенні мережі готелів середнього та високого класу, підвищенні стандартів обслуговування, створенні нових рекреаційних і SPA-комплексів, гірськолижних та оздоровчих центрів (Рис. 3.2) [50].

Рис. 3.2 Структура видів туризму в Чернівецькій області

Водночас Чернівецька область має значний потенціал розвитку активного, зеленого, пригодницького, екологічного та сільського туризму, що стає дедалі більш популярним у Європі та Україні. Карпатські ландшафти, річки Дністер та Прут, мінеральні джерела та гірські території створюють основу для формування повноцінних туристично-рекреаційних кластерів. Важливою умовою підвищення конкурентоспроможності є залучення інвестицій у розвиток природних територій, облаштування рекреаційних зон, кемпінгів, вело-маршрутів, оглядових майданчиків, туристичних інформаційних центрів.

Особливе значення має туристичний брендинг області. Участь Чернівців і регіону у міжнародних фестивалях, культурних подіях, гастрономічних форумах, презентаціях турпродукту та ярмарках сприяє формуванню впізнаваності регіону. Проте маркетингова політика потребує подальшого зміцнення: бракує узгоджених туристичних пакетів, сучасної візуальної айдентики, системних рекламних кампаній, активної присутності у міжнародному цифровому просторі, онлайн-платформах та туристичних мобільних застосунках [14].

Кадровий потенціал туристичної сфери Чернівецької області є достатньо високим завдяки діяльності Чернівецького національного університету та інших освітніх закладів, що готують фахівців зі сфери туризму. Проте існує потреба у розширенні програм стажування, підвищенні кваліфікації, впровадженні міжнародних стандартів сервісу.

У перспективі конкурентоспроможність туристично-рекреаційного комплексу значною мірою залежатиме від розвитку партнерських зв'язків із сусідніми регіонами, участі в європейських програмах, залучення грантів, використання транскордонного потенціалу, формування нових туристичних кластерів, а також від упровадження інноваційних технологій – цифрових сервісів, віртуальних екскурсій, онлайн-маршрутів, інтерактивних музейних практик (Табл. 3.1) [10].

Таблиця 3.1

SWOT- аналіз туристично-рекреаційної сфери Чернівецької області

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Унікальне культурно-історичне середовище (Хотинська фортеця, Резиденція митрополитів, численні сакральні об'єкти). 2. Етнокультурна різноманітність, що створює умови для фестивального, гастрономічного та етнографічного туризму. 3. Вигідне транскордонне положення, можливість співпраці з Румунією, Молдовою, країнами ЄС. 4. Наявність природних рекреаційних ресурсів: річки, каньйони, Карпатські передгір'я, лісові ландшафти.	1. Недостатній рівень транспортно-дорожньої інфраструктури. 2. Обмежена кількість сучасних готелів, SPA-комплексів, санаторіїв. 3. Низький рівень цифрової інфраструктури: нестача мобільних додатків, інтерактивних карт, онлайн-маршрутів. 4. Фрагментарний туристичний маркетинг, слабка міжнародна промоція. 5. Незавершена кластеризація туристичних територій, відсутність єдиної системи туристичних продуктів. 6. Недостатній рівень інвестицій,

5. Невисока вартість туристичних послуг порівняно з іншими регіонами Карпатського макрорегіону. 6. Розвинена мережа фестивалів, культурних подій, мистецьких заходів. 7. Потенціал сільського та зеленого туризму, наявність колоритних сіл і традиційних ремесел. 8. Кадровий потенціал у сфері туризму, наявність фахових навчальних програм.	бюрократичні обмеження. 7. Обмежена динаміка розвитку гірськолижної інфраструктури, що знижує конкуренцію з Івано-Франківською та Закарпатською областями.
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
1.Розвиток транскордонних маршрутів: Буковина – Молдова – Румунія. 2.Створення нових туристичних кластерів: Дністровський каньйон, Хотинський історичний кластер, Буковинське передгір'я. 3.Зростання попиту на екотуризм, гастротуризм, сільський туризм в Україні та Європі. 4.Залучення інвестицій у рекреаційні зони та санаторно-оздоровчі комплекси. 5.Можливість розвитку цифрових сервісів: VR-екскурсії, QR-маркування об'єктів, мобільні застосунки. 6.Участь у програмах ЄС та грантових проєктах (Interreg, House of Europe). 7.Популяризація регіону через	1. Нестабільна політична та економічна ситуація в країні, що впливає на туристичні потоки. 2. Конкуренція з сусідніми регіонами Карпат (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області). 3. Можливі екологічні ризики, незаконні вирубки лісів, забруднення річок. 4.Міграційні процеси та брак кваліфікованого персоналу у туристичній сфері. 5.Погіршення стану інфраструктури без належного фінансування. 6.Зниження зацікавленості інвесторів через високі ризики. 7.Втрата окремих пам'яток через руйнування або недостатнє фінансування реставраційних робіт.

міжнародні фестивалі, культурні події, колаборації з блогерами та медіа.	
--	--

Туристично-рекреаційна сфера Чернівецької області має високий рівень конкурентоспроможності та значні перспективи подальшого розвитку. Поєднання унікальної природної спадщини, багатого історико-культурного комплексу та транскордонного розташування створює стійку основу для формування привабливого туристичного продукту на національному та міжнародному ринках.

Регіон володіє низкою суттєвих переваг – від мальовничих ландшафтів Карпат до всесвітньо відомих пам'яток, таких як Хотинська фортеця та архітектурний комплекс ЧНУ. Проте існує потреба у модернізації інфраструктури, підвищенні якості сервісу, системній промоції та впровадженні інновацій.

Розвиток транскордонного співробітництва, екотуризму, фестивального та культурно-пізнавального туризму, інвестиції у рекреаційні комплекси та цифровізацію туристичних послуг здатні значно посилити позиції області. При раціональному управлінні та стратегічному плануванні Чернівецька область може стати одним із найконкурентоспроможніших туристичних регіонів України та Східної Європи [42].

3.2. Рекомендації, щодо посилення конкурентних позицій туристично-рекреаційної сфери Чернівецької області

Для підвищення конкурентоспроможності туристично-рекреаційної сфери Чернівецької області важливо сформувати довгострокову та системну стратегію розвитку, яка враховуватиме сучасні тенденції туристичного ринку, потреби різних категорій відвідувачів та регіональні особливості. Чернівецька область, маючи природний, історико-культурний, етнічний, рекреаційний і транскордонний потенціал, потребує комплексного підходу до їхнього використання, щоб перетворити наявні ресурси на потужні конкурентні переваги. Посилення туристичної привабливості починається з якісного розвитку інфраструктури — транспортної, соціальної, сервісної — адже саме доступність і комфорт є першими критеріями, за якими турист оцінює регіон.

Розбудова доріг, покращення логістичного сполучення, оновлення знакових туристичних об'єктів і створення нових зон відпочинку сприятимуть формуванню позитивного образу області як сучасного, безпечного та гостинного простору для мандрівок. Важливо зосередити увагу на розвитку малих туристичних центрів і сільських громад, які мають унікальні традиції та природні ресурси, але часто залишаються поза туристичними маршрутами через недостатню інфраструктурну підтримку.

Суттєвою умовою зміцнення позицій регіону є впровадження цифрових інструментів і технологій, що здатні значно розширити доступ туристів до інформації та покращити навігацію територією. Сучасні інтерактивні мапи, VR-екскурсії, електронні квитки, мобільні додатки, системи онлайн-бронювання, інформаційні портали та медіаплатформи дозволяють створити привабливий цифровий образ області та зробити туристичні продукти зрозумілими й доступними міжнародній аудиторії. Важливим є й комплексне формування туристичного бренду Чернівецької області — єдиного візуального та комунікаційного стилю, який підкреслюватиме її

багатокультурність, унікальні ландшафти, насичену історію, гастрономічні традиції та гостинність місцевих громад. Такий бренд може стати основою для масштабних рекламних кампаній, презентацій на національних і міжнародних виставках, співпраці з туроператорами, інфлюенсерами та медіа.

Подальше посилення конкурентоспроможності можливе через розвиток спеціалізованих напрямів туризму, які відповідають сучасному попиту: оздоровчого, екологічного, пригодницького, етнографічного, гастрономічного, подієвого, культурно-пізнавального. Для цього необхідно підтримувати створення нових туристичних маршрутів, локальних фестивалів, крафтових виробництв, ремісничих майстерень, візит-центрів, інфраструктури для велотуризму, кемпінгів, зеленої рекреації. Акцент на розвитку еко-туризму має особливу важливість, оскільки Чернівецька область володіє цінними природними локаціями — гірськими масивами, річками, лісами, геоморфологічними пам'ятками, національними парками. Рациональне використання цих ресурсів дозволить зберегти екологічну рівновагу та сформувати імідж регіону як території гармонії природи й людини [55].

Одним з ключових чинників конкурентоспроможності є розвиток людського капіталу. Підтримка освітніх програм для фахівців туристичної сфери, тренінгів із сервісу, менеджменту, маркетингу, гідівської діяльності, іноземних мов, кулінарної майстерності сприятиме підвищенню якості послуг. Важливо стимулювати молодь до створення інноваційних туристичних стартапів, підтримувати підприємців грантами та консультаційними центрами, що дозволить формувати нові туристичні продукти та робочі місця.

Вагоме значення має розвиток транскордонної співпраці з Румунією та іншими європейськими країнами. Спільні туристичні проєкти, маршрути, культурні програми та інвестиційні ініціативи здатні значно розширити ринки збуту туристичних послуг. Важливо створювати транснаціональні

маршрути, які поєднуюватимуть природні та історичні об'єкти по обидва боки кордону. Це підвищить інтерес туристів, збільшить тривалість перебування в області та сприятиме розвитку прикордонних територій. Активізація співпраці з європейськими фондовими програмами забезпечить додаткові фінансові можливості для модернізації туристичної інфраструктури, збереження спадщини та розвитку рекреаційних територій [47].

Загалом комплекс заходів із модернізації інфраструктури, підвищення рівня сервісу, упровадження цифрових інновацій, створення конкурентоспроможного бренду, активізації транскордонної співпраці та підтримки місцевих громад здатний забезпечити стаке зростання туристично-рекреаційної сфери Чернівецької області. Завдяки цьому регіон зможе не лише утримувати актуальні позиції, а й активно розширювати свій вплив у туристичному просторі України та Європи, формуючи нові ніші розвитку та підвищуючи свою привабливість для різних груп туристів — від сімейних подорожувальників до міжнародних відвідувачів, які шукають автентичних і змістовних вражень [39].

ВИСНОВКИ

Туристично-рекреаційна різноманітність Чернівецької області зумовлена поєднанням унікальних природних, історико-культурних та соціально-економічних чинників, що формують передумови для розвитку багатьох видів туризму. Регіон вирізняється компактністю території та водночас надзвичайною концентрацією різнотипних туристичних ресурсів, що робить його одним із найперспективніших туристичних центрів Західної України.

Природна складова різноманітності Чернівецької області визначається її географічним розташуванням на межі Карпатської гірської системи та Подільсько-Буковинської височини. Така ландшафтна мозаїчність забезпечує поєднання гірських масивів, передгір'їв, широколистяних лісів, річкових долин і каньйонів. Особливо цінними для рекреації є території Вижницького національного природного парку, заказники та природоохоронні урочища, які мають високий потенціал для розвитку екологічного, пішохідного, оздоровчого та пригодницького туризму. Наявність мінеральних вод і сприятливих кліматичних умов у передгірських районах створює умови для розвитку санаторно-курортної рекреації.

Культурно-історична різноманітність області формується завдяки багатій історичній спадщині Буковини, де впродовж століть перепліталися українські, румунські, єврейські, польські, австрійські та німецькі культурні традиції. Символом історичної спадкоємності регіону є архітектурний ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації (нині – Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича), який внесений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Значну цінність становлять фортифікаційні пам'ятки Хотинської фортеці, старовинні храми, дерев'яні церкви, етнографічні музеї та традиційні ремесла. Така культурна палітра сприяє розвитку екскурсійного, пізнавального, культурного, етнографічного та релігійного туризму.

Соціально-економічна різноманітність регіону проявляється у структурі туристичної інфраструктури, яка включає готельний фонд різних категорій, садиби зеленого туризму, оздоровчі комплекси, бази відпочинку, ресторани з локальною кухнею, транспортні шляхи та туристичні інформаційні центри. Особливо динамічно розвивається мережа сільських садиб у Вижницькому, Путильському та Сторожинецькому районах, що підсилює потенціал області у напрямі сільського та екотуризму. Завдяки вигідному транскордонному положенню та сусідству з Румунією регіон має сприятливі умови для розвитку міжнародних туристичних маршрутів і культурних обмінів.

Функціональна різноманітність туристично-рекреаційного комплексу Чернівецької області полягає у широкому спектрі видів туризму, що мають можливість для реалізації на її території. Серед них – екологічний, лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, гастрономічний, активний гірський, пригодницький, релігійний, фестивальний, сільський та екоетнографічний туризм. Щороку в регіоні проводиться значна кількість культурних фестивалів (зокрема, фестивалі традиційної буковинської культури, народної творчості, музичні та літературні заходи), що доповнюють туристичний потенціал області та забезпечують сталі потоки відвідувачів.

Отже, туристично-рекреаційна різноманітність Чернівецької області є комплексним явищем, яке поєднує багатство природних ландшафтів, історичну спадщину, культурну багатонаціональність та інфраструктурну забезпеченість. Багатогранність ресурсів створює можливості для всесезонного туризму, формує конкурентоспроможний туристичний продукт та сприяє сталому соціально-економічному розвитку регіону. Така різноманітність є ключовим чинником формування позитивного туристичного іміджу області та підвищення її ролі у загальнонаціональній туристичній системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алешугіна Н. О., Зеленська О. О., Смаль І. В. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства : навч. посіб. Ніжин : М. М. Лисенко, 2014. 519 с.
2. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України : Методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : Видавничополіграфічний центр «Київський університет», 2014. 395 с.
3. Бережна І. Національні пріоритети та регіональні детермінанти соціально-економічного зростання (на матеріалах АР Крим). Київ : НАН України, Інститут регіональних досліджень, 2014. 640 с.
4. Богуш Л. Г., Котенко Т. М. Розвиток доступного масового і спеціалізованого туризму: можливості та пріоритети в контексті наповнення регіональних і муніципальних бюджетів. Ефективна економіка. 2015. № 11.
5. Боднарюк Б., Сандуляк І. Туристичні маршрути Буковини та Чернівців у 20-х–30-х рр. ХХ ст. Буковинський журнал 2018. № 3. С. 156-166.
6. Бузинський М. Д., Никирса М. Д., Коржик В. П., Бучко Ж. І. Барвіста Буковина. Горизонти цільового туризму. Чернівці : Прут, 2018. 152 с.
7. Бутенко О. П., Стрельченко Д. О. Стан ресторанного господарства України та перспективи його розвитку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. № 56. С. 18-24.
8. Бучко Ж. І., Круль Г. Я. Просторовий аналіз розвитку готельноресторанної інфраструктури туризму у Чернівецькій області. Географія та туризм. 2011. Вип. 11. С. 34-41.
9. Вдовічен А. А., Татарин А., Дума О. PEST та SWOT-аналіз соціально-економічного розвитку карпатського економічного району. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2023.
10. Винниченко І. І., Пінтескул О. В. Порівняльний аналіз програм розвитку туризму Чернівецької області та Ботошанського повіту (Румунія).

Географія та туризм. 2014. вип. 31. С. 84-92.

11. Воловельська І. В., Лоєнко О. Сучасні тенденції розвитку ресторанного бізнесу в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. № 55. С. 115-118.

12. Воронюк Т. А. Тенденції розвитку підприємств ресторанного господарства у Чернівецькій області. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 2. С. 52-59.

13. Гаврищук Є. Діяльність меморіальних музеїв Буковини. Буковинський журнал. 2016. № 1. С. 214-220.

14. Герасименко В. Г., Бедраніна Г. К., Галасюк С. С. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.

15. Герасимчук З., Глядіна М. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери : механізм формування та реалізації : монографія. Луцьк : Надстир'я, 2016. 164 с.

16. Гірняк Л. І., Глагола В. А. Сучасний стан, перспективи та тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні. Економіка та управління підприємствами. 2018. № 16. С. 71-76.

17. Горіна Г. О., Чернега О. Б., Богатирьова Г. А. Інфраструктура регіональних ринків туристичних послуг : монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 145 с.

18. Григорашова С. С. Стан і перспективи регіонального розвитку туризму в Чернівецькій області. Економіка. Управління. Інновації. 2011. № 2.

19. Гросул В. А., Іванова Т. П. Тенденції сучасного розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні та Харківській області. Науковий вісник Ужгородського університету. 2017. № 1. С. 143-149.

20. Дорогунцов С. І., Пітюренко Ю. І., Олійник Я. Б. Розміщення продуктивних сил України : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2014. 364 с.

21. Дорошенко В., Дмитрієва К. Територіальна організація підприємств

- ресторанного господарства України. Географія : збірник наукових праць. 2016. № 58. С. 27-30.
22. Дубодєлова А. В., Кулиняк І. Я. Тенденції розвитку ресторанного господарства Львівщини. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 10 (184). С. 198-208.
23. ДСТУ 28681.1-95 «Туристично-екскурсійне обслуговування. Туристичні послуги : Проектування туристичних послуг».
24. ДСТУ 28681.2-95 «Туристично-екскурсійне обслуговування. Туристичні послуги: Загальні вимоги».
25. ДСТУ 28681.3-95 «Туристично-екскурсійне обслуговування Туристичні послуги: вимоги із забезпечення безпеки туристів та екскурсантів».
26. Дутчак С. В. Управління регіональним розвитком туризму : навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 128 с.
27. Іванова К. О. Методологія та проблематика комплексного оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 19. 2017. С. 338-342.
28. Іванунік В. О. Інтегральна оцінка атрактивності рекреаційно-туристичних ресурсів (на прикладі Чернівецької області) / В. О. Іванунік // Географія та туризм. 2011. Вип. 16. С. 144-151.
29. Іванух І., Динилишин Б. Природно-ресурсний потенціал України і шляхи підвищення його використання. Економіка України. 2018. № 1. С. 36-38.
30. Каленюк І. С., Котенко Т. М. Підходи до визначення соціальної результативності сфери рекреації та туризму. Вісник Одеського національного університету. 2016. Вип. 1, т. 21. С. 113-118.
31. Кілінська К. Й., Андрусак Н. С. Рекреаційно-туристичний паспорт території – як форма рекреаційного моніторингу навколишнього природного середовища. Географія та туризм. 2013. Вип. 16. С. 76-82.
32. Кифяк В. Ф. Розвиток туризму як один зі сценаріїв покращення соціально-економічного стану Чернівецької області. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2015. Вип. 2. С. 67-

33. Ковалевський В. В., Михайлюк О. Л., Семенова В. Ф. Розміщення продуктивних сил. Київ : Знання, 2016. 516 с.
34. Костащук В. І. Мета відвідування як прояв мотивації розвитку міжнародного туризму (на прикладі Чернівецької області). Географія, економіка і туризм : національний та міжнародний досвід. Матеріали VII міжнародної конференції. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2013. С.229-233.
35. Котенко Т. М. Соціальний вимір розвитку рекреації та туризму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика»; Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН Укр. Київ, 2016. 20 с.
36. Котенко Т. М. Розвиток туристично-рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду України в контексті європейських інтеграційних процесів. Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. студ., 223 аспір. і молод. наук., Луцьк, 17-18 трав. 2007 р. Луцьк : Вежа, 2017. С. 480- 483.
37. Котенко Т. М. Комплексний розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури України в умовах глобалізації ринку послуг. Продуктивні сили і регіональна економіка : зб. наук. пр. : у 2 ч. Київ : РВПС України НАН України, 2016. Ч. 2. 2016. С. 73-79.
38. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). Київ : «Альтерпрес», 2015. 436 с.
39. Мацола В. Формування і розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Закарпатської області : автореф. дис. ... канд. екон. наук ; НАН України ; Інститут регіональних досліджень. Львів, 2016. 17 с.
40. Мельник О. В. Інтегральний показник туристичної привабливості території : поняття та теоретичні аспекти. Регіональна економіка. 2014. № 4. С. 197-205.
41. Методика розрахунку обсягів туристичної діяльності : Наказ Державної туристичної адміністрації України, Державного комітету статистики

України № 142/394 від 12.11.2003 р.

42. Новіков В. М., Дєєва Н. М., Котенко Т. М. Трансформація туристичного обслуговування населення. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку : монографія. Вінниця : Балюк І.Б., 2015. 384 с.

43. Паламарюк М. Ю. Географія туристично-рекреаційного потенціалу Чернівецької області. Географія та туризм. 2011. Вип. 11. С. 74-79

44. Паламарюк М. Аналіз діяльності санаторно-курортних закладів Чернівецької обл. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 014. Вип. 47. С. 202-208.

45. Попович С. І. Туристично-екскурсійні ресурси України : вступ до проблеми. Збірник «Туристичні ресурси України». Київ : Тип. ФІГУ, 1996. 352 с.

46. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95 ВР зі змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення : 12.05.2020).

47. П'ятницька Г. Т., Найдюк В. С. Сучасні тренди розвитку ресторанного господарства в Україні. Економіка та держава. 2017. № 9. С. 66-73.

48. Скутар Т. Д. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси Чернівецької області. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців (Харків, 3-4 квітня 2014 р.). Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. С.243-245.

49. Скутар Т. Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій області. Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. 27 вересня 2016 р.

50. Скутар Т.Д. Музеї Чернівецької області. Матеріали VI Міжнар. наук.- 89 практ. конф. «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні : проблеми розвитку та регулювання», (26-27 бер. 2015 р., м. Черкаси : у 2 т. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2015. Т. 1. С.79-81.

51. Скутар Т. Д. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси Чернівецької

області. Регіон-2014 : суспільно-географічні аспекти : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. студентів, аспірантів та молодих науковців (Харків, 3-4 квітня 2014р.). Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. С. 243-245.

52. Стеченко Д. М. Наукові аспекти економічної діагностики природно-рекреаційного потенціалу регіону. Формування ринкових відносин в Україні. 2010. № 1. С. 136-139.

53. Тоцька О. Л. Стратегічне дослідження регіонів України за допомогою SWOT-аналізу : колективна монографія. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 180 с.

54. Шабардіна Ю. Рекреаційний потенціал як складова продуктивних сил регіонального економічного простору : дис. ... канд. екон. наук. Чернівці, 2011. 312 с.

55. Школа І. М., Ореховська Т. М., Ковальчук О. П. Розвиток туристичного бізнесу регіону : навч. посіб. Чернівці : Книги–XXI, 2017. 292 с.

56. Явкін В. Г., Руденко В. П., Андрейчук В. М., Король О. Д. Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі) : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2014. 344 с.

Додатки

Додаток А

Проект адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня Чернівецької області

Пропозиції Мінрегіону

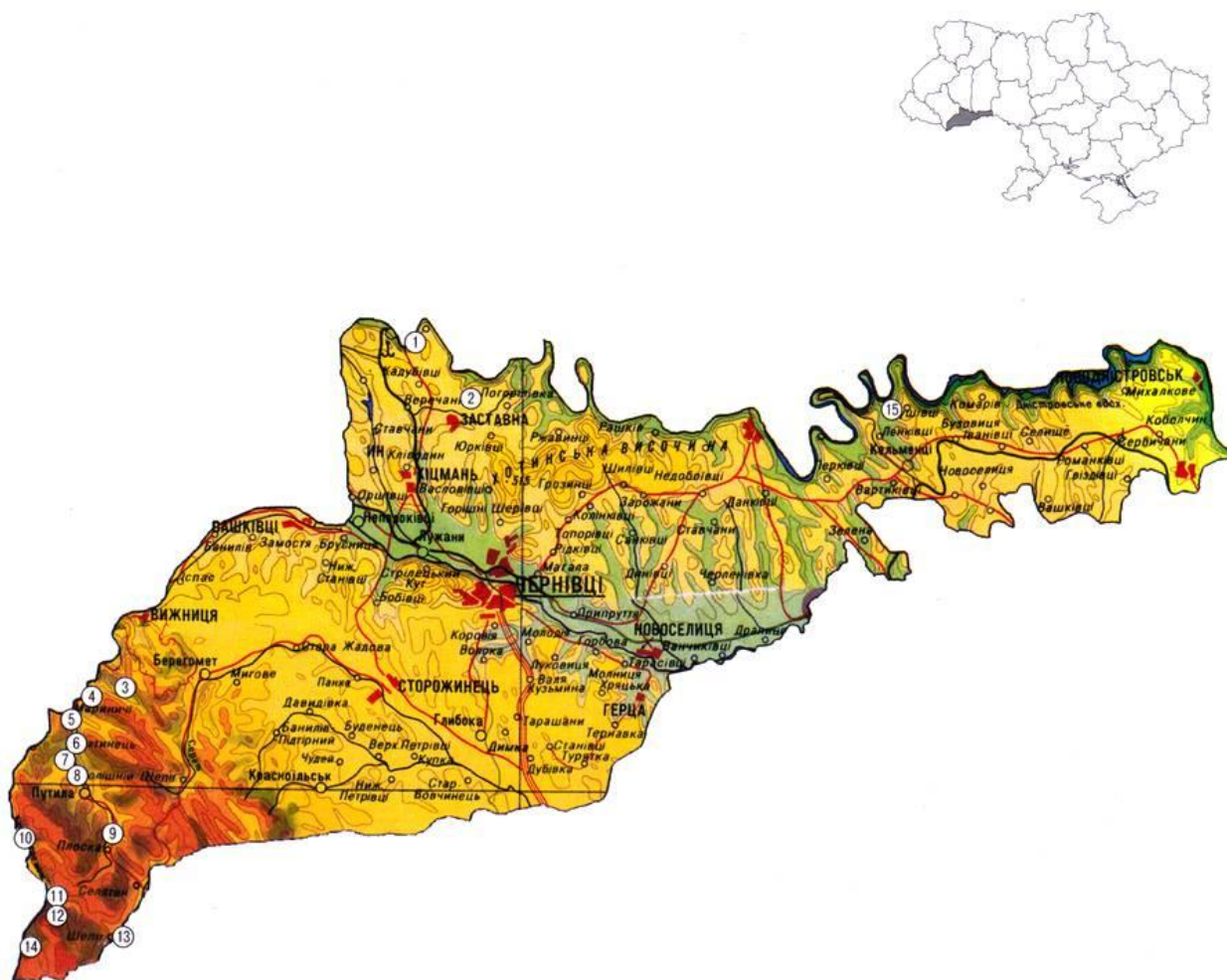

Додаток Б

Чернівецька область – туристично-рекреаційні ресурси

Додаток В

Чернівецька область – геологічні пам'ятки

Додаток Г

Чернівецька область – дерев'яні церкви